

Верховний
Суд

Дайджест
правових позицій
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
щодо застосування положень
Кодексу України з процедур
банкрутства

Рішення, внесені до ЄДРСР
за вересень – жовтень 2022 року

Перелік уживаних скорочень

ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
Закон про банкрутство	– Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КПК України	– Кримінальний процесуальний кодекс України
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
ЗК України	– Земельний кодекс України
ПК України	– Податковий кодекс України
ЦК України	– Цивільний кодекс України
ЦПК України	– Цивільний процесуальний кодекс України

ЗМІСТ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	5
Порядок розгляду спорів, стороною в яких є боржник (стаття 7 КУзПБ)	5
Щодо розміру судового збору, який підлягає сплаті за подання позовної заяви в межах справи про банкрутство	5
Щодо розміру судового збору за подання заяви ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності на третіх осіб, які згідно із законодавством несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства	5
II. БАНКРУТСТВО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ	7
Відкриття провадження у справі про банкрутство (статті 38, 39 КУзПБ)	7
Щодо порядку розгляду заяв кредиторів про відкриття провадження у справі про банкрутство, одночасно поданих до проведення підготовчого засідання	7
Щодо призначення розпорядником майна арбітражного керуючого, кандидатуру якого запропоновано ініціюючим кредитором, який першим подав заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство	7
Щодо правових підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство за ініціативою кредитора	8
Щодо наявності спору про право, який підлягає вирішенню в порядку позовного провадження, як підстави для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство	9
Покладення на керівника боржника солідарної відповідальності (частина шоста статті 34 КУзПБ)	10
Щодо змісту, суті солідарної відповідальності у справі про банкрутство, суб'єктів такої відповідальності	10
Щодо підстав, предмета доказування при вирішенні питання про покладення на керівника боржника солідарної відповідальності у справі про банкрутство та умов, необхідних для її покладення	10
Щодо загрози неплатоспроможності боржника, її встановлення, моменту, з якого обчислюється строк на звернення до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство, доказів підтвердження факту перевищення розміру грошових зобов'язань боржника перед кредиторами, судового контролю при перевірці наявності ознак загрози неплатоспроможності боржника	12
Щодо порядку покладення на керівника боржника солідарної відповідальності у справі про банкрутство	13
Щодо розміру солідарної відповідальності керівника боржника за вимогами кредитора та порядку стягнення грошових коштів	14
Визнання недійсними правочинів боржника	14
Щодо ознак фродаторності оспорюваних правочинів, унаслідок вчинення яких боржник перестав бути платоспроможним і втратив можливість відповідати перед своїми кредиторами	14
Щодо застосування статей 3, 13 ЦК України та статті 42 КУзПБ за позовом про визнання правочину недійсним з мотивів його вчинення боржником на шкоду кредиторам	15

Щодо визнання фродауторним договору про поділ майна подружжя в межах справи про банкрутство фізичної особи – підприємця	16
Розпорядження майном боржника	16
Щодо обов'язку доказування обґрунтованості вимог кредитора до боржника та їх розгляду господарським судом	16
Щодо індивідуального погашення вимог одного з конкурсних кредиторів у процедурі розпорядження майном	18
Щодо застосування позовної давності при розгляді грошових вимог кредитора за зобов'язаннями боржника з виплати дивідендів за простими акціями	18
Щодо переходу в підсумковому засіданні суду до наступної судової процедури	19
Ліквідаційна процедура	19
Щодо нарахування пені за прострочення виконання банкрутом рішення Антимонопольного комітету України	19
Щодо захисту в судовому порядку права ОСББ на земельну ділянку шляхом оскарження аукціону з її продажу в процедурі банкрутства	20
Щодо притягнення засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника, до субсидіарної відповідальності	21
III. ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ	23
Щодо застосування положень пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ	23
Щодо застосування пункту 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ в разі встановлення судом факту подання боржником неповної та/або недостовірної інформації в декларації про його майновий стан	24
Щодо визнання боржника банкрутом і введення процедури погашення боргів боржника	25
Щодо закриття в попередньому засіданні провадження у справі про неплатоспроможність боржника у зв'язку з відсутністю заяв кредиторів	25
Щодо подальшого здійснення провадження у справі про неплатоспроможність за відсутності кредиторів з правом вирішального голосу	26
IV. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ	28
Щодо участі в судовому процесі відокремленого підрозділу ДПС України, утвореного без статусу юридичної особи	28
Щодо процесуальної форми отримання дозволу суду на задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення	28
Щодо правосуб'єктності іноземної юридичної особи	29
Щодо перегляду ухвали господарського суду про визнання кредиторських вимог за нововиявленими обставинами з підстави відсутності в кредитора права на звернення із заявою про визнання його кредиторських вимог до боржника	29
Щодо правонаступництва у справі про банкрутство	30
Щодо апеляційного оскарження судового рішення у справі про банкрутство (неплатоспроможності) за апеляційною скаргою забезпеченого кредитора боржника	30

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Порядок розгляду спорів, стороною в яких є боржник (стаття 7 КУзПБ)

Щодо розміру судового збору, який підлягає сплаті за подання позовної заяви в межах справи про банкрутство

Визначені частиною другою статті 7 КУзПБ спори розглядаються та вирішуються судом у відокремленому позовному провадженні за правилами ГПК України.

Судові рішення у процедурі банкрутства можна поділити на дві групи.

Одна з них стосується не вирішення спорів, а розв'язання специфічних питань, притаманних саме процедурам банкрутства, тобто непозовному провадженню: про відкриття провадження у справі про банкрутство, про припинення дії мораторію щодо майна боржника, про закриття провадження у справі про банкрутство, про затвердження плану санації, про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, про призначення керуючого санацією, ліквідатора тощо.

Друга група пов'язана виключно з вирішенням спорів. До неї належать судові рішення щодо розгляду спорів, стороною в яких є боржник. Такі спори розглядаються за позовом сторони, тобто в позовному провадженні. Хоча вони вирішуються тим судом, який відкрив провадження у справі про банкрутство, ці спори не стосуються непозовного провадження, яке врегульоване КУзПБ, а тому регламентуються правилами про позовне провадження, встановленими ГПК України.

Таке розмежування є цілком виправданим, бо справи відокремленого позовного провадження мають різний суб'єктний склад сторін спору, предмети і підстави позову, розглядаються та вирішуються господарським судом із застосуванням усього інструментарію позовного провадження, на відміну від спрощеного порядку розгляду заяв, скарг і клопотань в основній справі про банкрутство.

Такий підхід зумовлює сплату позивачем судового збору за розгляд позовної заяви майнового або немайнового характеру до боржника у позовному провадженні у межах справи про банкрутство, провадження у якій регулюється нормами КУзПБ, відповідно до положень підпунктів 1, 2 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір».

Тож якщо позов ліквідатора розглянутий у відокремленому позовному провадженні, то судовий збір за подання апеляційної скарги необхідно обраховувати зі ставки, що підлягає сплаті за подання позовної заяви відповідно майнового (зокрема, про відшкодування збитків) чи немайнового характеру (підпункти 1, 2 пункту 2 частини другої статті 4 зазначеного Закону).

Детальніше з текстом постанови від 16.09.2022 у справі № 04/5026/803/2012(925/1421/19) можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/106380263>.

Щодо розміру судового збору за подання заяви ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності на третіх осіб, які згідно із законодавством несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства

Заява ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності на особу, винну в доведенні до банкрутства боржника, розглядається за правилами ГПК України у межах

справи про банкрутство в порядку, визначеному статтею 7 КУзПБ, і судовим збором не оплачується, оскільки таку оплату не передбачено Законом України «Про судовий збір».

Під час оскарження в судах апеляційної та касаційної інстанцій судових рішень, ухвалених за результатом розгляду заяви ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності на особу, винну в доведенні до банкрутства боржника, судовий збір підлягає сплаті як за оскарження ухвали суду і становить 1 розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб відповідно до підпункту 7 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір» незалежно від того, яке судове рішення ухвалив суд першої інстанції: ухвалу чи рішення.

Детальніше з текстом постанови від 20.10.2022 у справі № 911/3554/17(911/401/21) можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/106939835>.

II. БАНКРУТСТВО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Відкриття провадження у справі про банкрутство (статті 38, 39 КУзПБ)

Щодо порядку розгляду заяв кредиторів про відкриття провадження у справі про банкрутство, одночасно поданих до проведення підготовчого засідання

Одночасний розгляд заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство, який передбачений частиною четвертою статті 39 КУзПБ, полягає у тому, що в разі коли до проведення підготовчого засідання до господарського суду від різних кредиторів надійшло декілька заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство щодо того самого боржника, господарський суд у підготовчому засіданні розглядає заяву, яка надійшла першою, і лише після встановлення необґрунтованості (необхідності повернення без розгляду) першої заяви розглядає по суті наступні заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство

Наведене свідчить про те, що частина п'ята статті 38, частина четверта статті 39 КУзПБ визначають порядок дій господарського суду в підготовчому засіданні, на розгляді якого перебувають декілька заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство щодо і того самого боржника, що надійшли від різних кредиторів за умови, що одна із заяв (яка подана першою) повертається без розгляду.

Приписи статті 38 КУзПБ не визначають підставою повернення заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство обставину обґрунтованості раніше поданої заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство до заяв, які подані пізніше.

Отже, оскільки одночасний розгляд двох і більше заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство не підлягає розгляду по суті у підготовчому засіданні, а заяви, подані пізніше, але до підготовчого засідання, відповідно до частини першої статті 38 КУзПБ не можуть бути повернуті без розгляду, з урахуванням того, що в них зазначаються на виконання вимог абзацу першого частини третьої статті 34 КУзПБ відомості про розмір вимог кредитора до боржника, для дотримання приписів частини другої статті 47 КУзПБ розгляд таких заяв слід призначати до попереднього засідання.

Детальніше з текстом постанови від 28.09.2022 у справі № 910/430/22 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/106891160>.

Щодо призначення розпорядником майна арбітражного керуючого, кандидатуру якого запропоновано ініціюючим кредитором, який першим подав заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство

Відповідно до пункту 2-1 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ до дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи призначення арбітражного керуючого для виконання повноважень розпорядника майна або керуючого реструктуризацією у разі відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) здійснюється з урахуванням особливостей, визначених цим пунктом.

Заява ініціюючого кредитора або боржника – фізичної особи про відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність), крім відомостей, передбачених частиною першою статті 34, частиною другою статті 116 цього Кодексу, повинна містити пропозицію щодо кандидатури арбітражного керуючого для виконання повноважень розпорядника майна або керуючого реструктуризацією.

Ініціюючий кредитор або боржник – фізична особа додає до заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність) заяву арбітражного керуючого, зазначеного в абзаці другому цього пункту, про участь у справі, яка повинна відповідати вимогам, встановленим частиною третьою статті 28 цього Кодексу.

Отже, у випадку обґрунтованості заяви ініціюючого кредитора, який першим подав заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство, і відповідності її вимогам статті 34 КУзПБ такий кредитор має легітимні очікування, що в ухвалі про відкриття провадження у справі про банкрутство будуть зазначені його кредиторські вимоги з визначенням їх розміру та буде призначено арбітражного керуючого для виконання обов'язків розпорядника майна боржника, який ним був запропонований, що прямо узгоджується з положеннями пункту 2-1 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови від 08.09.2022 у справі № 904/3763/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106150243>.

Щодо правових підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство за ініціативою кредитора

Обов'язком ініціюючого кредитора є надання суду достатніх належних доказів існування непогашеного грошового зобов'язання боржника перед кредитором з метою виключення у майбутньому розумних сумнівів інших кредиторів боржника в обґрунтованості відкриття провадження у справі про банкрутство.

Використання формального підходу при розгляді заяви з кредиторськими вимогами та визнання кредиторських вимог без надання правового аналізу поданій заяві з кредиторськими вимогами, підстав виникнення грошових вимог кредиторів до боржника, їх характеру, встановлення розміру та моменту виникнення цих грошових вимог створюють загрозу визнання судом у справі про банкрутство фіктивної кредиторської заборгованості до боржника і відкриття на підставі такої заборгованості провадження у справі про банкрутство. Наведене порушує права кредиторів у справі про банкрутство з обґрунтованими грошовими вимогами, а також права боржника у справі про банкрутство.

Для унеможливлення загрози визнання судом у справі про банкрутство фіктивної кредиторської заборгованості до боржника суду слід розглядати заяви з кредиторськими вимогами із застосуванням засад змагальності сторін у справі про банкрутство у поєднанні з детальною перевіркою підстав виникнення грошових вимог кредиторів до боржника, їх характеру, розміру та моменту виникнення. У разі виникнення мотивованих сумнівів сторін у справі про банкрутство щодо обґрунтованості кредиторських вимог на заявника таких кредиторських вимог покладається обов'язок підвищеного стандарту доказування задля забезпечення перевірки господарським судом підстав виникнення таких грошових вимог, їх характеру, встановлення розміру та моменту виникнення цих грошових вимог.

З огляду на важливі правові наслідки відкриття провадження у справі про банкрутство, які, крім заявника та боржника, стосуються невизначеного кола осіб – потенційних кредиторів боржника, ухваленню відповідного рішення суду має передувати системний аналіз обставин, пов'язаних із правовідносинами, з посиланням на які заявник обґрунтовує свої вимоги до боржника, на підставі поданих доказів. Лише після з'ясування та перевірки таких обставин суд може встановити обґрунтованість вимог кредитора до боржника, а також наявність чи відсутність спору про право у цих правовідносинах як передумови для відкриття провадження у справі.

Отже, звернення кредитора до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство, по суті, є реалізацією кредитором права на судовий захист власних майнових прав за відсутності належного виконання грошового зобов'язання боржником. У зв'язку з цим кредитор повинен надати суду докази на підтвердження наявності у нього права, яке підлягає захисту, та навести обставини, що є підставою для звернення до суду.

При цьому на господарський суд покладається обов'язок перевірити обґрунтованість вимог ініціюючого кредитора та з'ясувати наявність підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство, що, враховуючи принцип дотримання балансу захисту публічного та приватного інтересів, має здійснюватися судом незалежно від погодження боржником із заявленими вимогами чи, навпаки, пасивної процесуальної поведінки боржника у вигляді неподання ним відзиву на заяву про відкриття відповідного провадження.

Детальніше з текстом постанови від 28.09.2022 у справі № 910/430/22 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/106891160>.

Щодо наявності спору про право, який підлягає вирішенню в порядку позовного провадження, як підстави для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство

Спір про право – це суперечність між суб'єктами цивільного права, яка виникла за фактом порушення або оспорювання суб'єктивних прав однією стороною цивільних правовідносин іншої і потребує врегулювання самими сторонами або вирішення судом.

Поняття «спір про право» має розглядатися з його наповненням сутнісним, а не виключно формальним змістом.

Тому, вирішуючи питання, чи свідчить вимога кредитора (кредиторів) про наявність спору про право, слід враховувати, що спір про право виникає з матеріальних правовідносин і характеризується наявністю розбіжностей (суперечностей) між суб'єктами правовідносин з приводу їх прав та обов'язків і неможливістю їх здійснення/забезпечення належного виконання за зверненням до суду. Спір про право може проявлятися також у випадку, коли на шляху здійснення особою права виникають перешкоди, які можуть бути усунуті за участю суду.

Отже, спір про право пов'язаний виключно з порушенням, оспоренням, невизнанням або недоведенням суб'єктивного права, при якому існують конкретні особи, які перешкоджають в реалізації права.

Установлення відсутності спору про право щодо вимог кредитора (ініціюючого) є обов'язковою умовою для відкриття провадження у справі про банкрутство боржника. Протилежне матиме наслідком відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство.

Відсутність спору про право в розрізі процедури банкрутства полягає у відсутності неоднозначності у частині вирішення питань щодо сторін зобов'язання, суті (предмета) зобов'язання, підстав виникнення зобов'язання, суми зобов'язання та структури заборгованості, а також строку виконання зобов'язання тощо.

Обставини перебування боржника в процедурі припинення в результаті реорганізації шляхом приєднання до іншої юридичної особи не впливають на результат вирішеного спору між ініціюючим кредитором і боржником, що підтверджується остаточним судовим рішенням, тому не можуть свідчити про оспорення боржником обставин, на яких ґрунтуються вимоги ініціюючого кредитора, та про неоднозначність в частині визначення сторін у зобов'язанні.

Детальніше з текстом постанови від 26.10.2022 у справі № 911/299/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107100629>.

Покладення на керівника боржника солідарної відповідальності (частина шоста статті 34 КУзПБ)

Щодо змісту, суті солідарної відповідальності у справі про банкрутство, суб'єктів такої відповідальності

Притягнення керівників, засновників (учасників, акціонерів) боржника, інших осіб боржника до солідарної та субсидіарної відповідальності є винятковим механізмом відновлення порушених прав кредиторів. Істотна та явна диспропорція між зобов'язаннями й активами неплатоспроможного боржника і непоінформованість про це кредиторів цілком очевидно порушують права останніх. У зв'язку з цим для захисту майнових інтересів кредиторів боржника запроваджено правове регулювання своєчасного інформування керівником юридичної особи його кредиторів про неплатоспроможність (недостатність майна) боржника.

Солідарна відповідальність керівника боржника – це вид спеціальної цивільно-правової відповідальності, притягненню до якої при здійсненні провадження у справі про банкрутство підлягає керівник боржника, який не звернувся до господарського суду в місячний термін у разі наявності загрози неплатоспроможності, за незадоволення вимог кредиторів на підставі заяви кредитора після зазначення в ухвалі господарського суду про виявлення такого порушення.

Сутність солідарної відповідальності полягає у залученні керівника боржника – юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження у справі про банкрутство, до солідарного обов'язку з виконання грошових зобов'язань боржника як правового механізму захисту та відновлення прав кредиторів, які були необізнані з його вини про стан неплатоспроможності боржника, а саме про суттєву диспропорцію між обсягом зобов'язань боржника і розміром його активів, і вступили з ним у правовідносини (хоча могли б не вступати), внаслідок чого були позбавлені можливості задовольнити наявні в них вимоги до боржника.

Тлумачення змісту частини шостої статті 34 КУзПБ свідчить, що суб'єктом солідарної відповідальності є виключно керівник боржника, в тому числі колишній керівник, оскільки наведена норма не містить жодних обмежень покладення такої відповідальності на керівника боржника, повноваження якого на час відкриття/здійснення провадження у справі про банкрутство припинились.

Детальніше з текстом постанови від 09.06.2022 у справі № 904/76/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/106477436> (також див. постанову від 06.10.2022 у справі № 903/988/20).

Щодо підстав, предмета доказування при вирішенні питання про покладення на керівника боржника солідарної відповідальності у справі про банкрутство та умов, необхідних для її покладення

Підставою для покладення солідарної відповідальності на керівника боржника відповідно до абзацу першого частини шостої статті 34 КУзПБ є порушення керівником боржника визначеного абзацом першим цієї частини статті обов'язку та строку звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство, яке за абзацом другим частини шостої цієї статті встановлюється судом, що здійснює провадження у справі про банкрутство.

До предмета доказування при вирішенні питання наявності підстав для покладення на керівника боржника солідарної відповідальності у справі про банкрутство належить встановлення таких обставин:

- виникнення обставин, визначених абзацом першим частини шостої статті 34 КУзПБ щодо загрози неплатоспроможності боржника;
- моменту виникнення загрози неплатоспроможності боржника;
- факту неподання керівником боржника до суду заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника в місячний строк з дня виникнення такого обов'язку;
- обсягу грошових зобов'язань боржника на момент виникнення загрози неплатоспроможності боржника.

Для покладення солідарної відповідальності на керівника боржника необхідним є доведення заявником та встановлення судом сукупності таких умов – юридичних фактів:

- порушення визначеного абзацом першим частини шостої статті 34 КУзПБ місячного строку на звернення до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство;
- наявності у боржника протягом цього строку та/або більше ознак загрози неплатоспроможності.

Обов'язок керівника щодо звернення до суду із заявою про банкрутство виникає у момент, коли добросовісний та сумлінний керівник, який перебуває у подібних обставинах, у рамках стандартної управлінської практики, враховуючи масштаб діяльності боржника, мав об'єктивно визначити наявність факту загрози неплатоспроможності.

Бездіяльність керівника, який ухиляється від виконання покладеного на нього КУзПБ обов'язку щодо подання заяви боржника про власне банкрутство, є протиправною, винною, спричинює майнові втрати кредиторів і публічно-правових утворень, порушує як приватні інтереси суб'єктів цивільних правовідносин, так і публічні інтереси держави.

Частиною шостою статті 34 КУзПБ закріплено презумпцію вини керівника боржника у недотриманні ним обов'язку, встановленого абзацом першим цієї норми, який визначає імперативним обов'язком керівника боржника зі звернення до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Наведена презумпція є спростовною, оскільки надає змогу керівнику боржника, на якого покладено тягар доведення відповідних обставин, довести відсутність причинного зв'язку між неможливістю задоволення вимог кредиторів і невиконанням ним обов'язку, визначеного абзацом першим частини шостої статті 34 КУзПБ, щодо звернення до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Тлумачення норм статей 13, 92 ЦК України у взаємозв'язку з положеннями статті 34 КУзПБ свідчить, що керівник боржника зобов'язаний діяти добросовісно, розумно не лише щодо юридичної особи, а й щодо кредиторів і з огляду на їхні права та законні інтереси повинен своєчасно їх інформувати про стан неплатоспроможності боржника, сприяти їм в отриманні такої інформації, що впливає на прийняття ними рішень щодо порядку взаємодії з боржником.

Невиконання керівником вимог абзацу першого частини шостої статті 34 КУзПБ щодо звернення до суду в місячний строк із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника за наявності визначених цією нормою підстав означає недобросовісне приховування ним від кредиторів інформації щодо незадовільного майнового стану боржника.

Така поведінка керівника боржника має наслідком нерозумне та недобросовісне прийняття неплатоспроможним боржником додаткових боргових зобов'язань за умов, коли не можуть бути виконані існуючі, свідому неможливість задоволення боржником вимог

нових кредиторів, від яких були приховані дійсні факти, і, як наслідок, виникнення збитків у цих кредиторів, які введені в оману щодо стану платоспроможності боржника.

Керівник боржника як особа, яка притягується до солідарної відповідальності, спростовуючи названу презумпцію, має право довести добросовісність, розумність своїх дій у недотриманні вимог абзацу першого частини шостої статті 34 КУзПБ.

Якщо керівник боржника доведе, що виникнення обставин, визначених абзацом першим частини шостої статті 34 КУзПБ, не свідчило про стан загрози неплатоспроможності, тобто об'єктивне банкрутство (критичний момент, з настанням якого боржник через зниження вартості чистих активів став нездатним у повному обсязі задовольнити вимоги кредиторів, у тому числі і щодо сплати обов'язкових платежів), і він, незважаючи на тимчасові фінансові ускладнення, добросовісно розраховував на їх подолання в розумний строк, доклав залежних від себе максимальних зусиль для досягнення такого результату, то такий керівник з урахуванням загальноправових принципів юридичної відповідальності може бути звільнений від солідарної відповідальності.

Для вирішення питання про покладення солідарної відповідальності на керівника суттєве значення має встановлення моменту, з якого виникає у керівника боржника визначений абзацом першим частини шостої статті 34 КУзПБ обов'язок зі звернення до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника з огляду на наявну загрозу неплатоспроможності. Момент виникнення такого обов'язку в кожному конкретному випадку визначається моментом усвідомлення керівником критичності ситуації, яка очевидно свідчить про неможливість продовження нормального режиму господарювання без негативних наслідків для боржника та його кредиторів.

Детальніше з текстом постанови від 09.06.2022 у справі № 904/76/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/106477436> (також див. постанову від 06.10.2022 у справі № 903/988/20).

Щодо загрози неплатоспроможності боржника, її встановлення, моменту, з якого обчислюється строк на звернення до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство, доказів підтвердження факту перевищення розміру грошових зобов'язань боржника перед кредиторами, судового контролю при перевірці наявності ознак загрози неплатоспроможності боржника

Обов'язок керівника боржника звернутися до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство за наявності умов, визначених абзацом першим частини шостої статті 34 КУзПБ виникає в момент, коли керівник, добросовісність та розумність дій якого презюмується, згідно зі статтею 92 ЦК України, усвідомлював та мав змогу об'єктивно визначити наявність загрози неплатоспроможності боржника, неможливість продовження нормального режиму господарювання боржника без негативних наслідків для нього та його кредиторів.

Вирішуючи питання про покладення на керівника боржника солідарної відповідальності, необхідно враховувати, зокрема, режим, специфіку, характер діяльності боржника, обставини за яких виникли фінансові ускладнення його діяльності (чи мали такі обставини короткочасний характер) тощо, оскільки не будь-які ускладнення в господарській діяльності боржника є безумовною підставою для звернення до суду керівника боржника із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Умовами для встановлення щодо боржника факту загрози неплатоспроможності є одночасна наявність таких юридичних фактів:

- існування у боржника щонайменше перед двома кредиторами грошових зобов'язань, строк виконання яких настав та визначається за правилами закону, що регулює відповідні правовідносини (купівлі-продажу, поставки, підряду, позики, бюджетні та податкові тощо);

- розмір всіх активів боржника є меншим, ніж сумарний розмір грошових зобов'язань перед усіма кредиторами боржника, строк виконання яких настав за правилами закону, що регулює відповідні правовідносини (купівлі-продажу, поставки, підряду, позики, бюджетні та податкові тощо). Тобто такий майновий стан боржника за всіма його показниками (основними фондами, дебіторською заборгованістю, строк виконання зобов'язань щодо якої настав, тощо), який за оцінкою сукупної вартості всіх його активів очевидно не здатний забезпечити задоволення вимог виконання зобов'язань перед усіма кредиторами, строк виконання яких настав, ні у добровільному, ні у передбаченому законом примусовому порядку.

Обчислення визначеного абзацом першим частини шостої статті 34 КУзПБ місячного строку реалізації обов'язку боржника звернутися до суду із заявою про відкриття провадження у справі у разі загрози неплатоспроможності починається з того моменту, коли за правилами закону, що регулює відповідні правовідносини між кредитором (кредиторами) та боржником (купівлі-продажу, поставки, підряду, позики, бюджетні та податкові тощо), одночасно спостерігається: 1) факт настання строку виконання боржником грошових зобов'язань щонайменше перед двома його кредиторами; 2) факт перевищення в той самий момент (звітний період) сумарного розміру цих зобов'язань над розміром всіх активів боржника, які в сукупності і свідчать про ознаки загрози неплатоспроможності боржника.

Розгляд судом питання наявності/відсутності порушення керівником боржника імперативних вимог, встановлених абзацом першим частини шостої статті 34 КУзПБ, є обов'язком суду, а тому суд повинен займати активну процесуальну позицію, зокрема, під час перевірки наявності ознак загрози неплатоспроможності боржника як необхідної умови для застосування до керівника боржника відповідальності, визначеної частиною шостою статті 34 КУзПБ, яка має полягати в повному, всебічному та об'єктивному з'ясуванні обставин, що стосуються таких ознак.

Суд, враховуючи положення частини десятої статті 39, частини третьої статті 44 КУзПБ, з метою дослідження та встановлення обставин загрози неплатоспроможності боржника як однієї з умов для солідарної відповідальності керівника боржника може зобов'язати боржника або кредитора провести аудит боржника та/або розпорядника майна надати відомості за результатами аналізу фінансово-господарського стану, інвестиційної та іншої діяльності боржника, перевірки щодо доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності тощо.

Детальніше з текстом постанови від 09.06.2022 у справі № 904/76/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/106477436> (також див. постанову від 06.10.2022 у справі № 903/988/20).

Щодо порядку покладення на керівника боржника солідарної відповідальності у справі про банкрутство

Тлумачачи абзац другий частини шостої статті 34 КУзПБ із застосуванням філологічного та логічного способів його інтерпретації для цілей покладення на керівника боржника у разі допущення ним порушення вимог, наведених в абзаці першому цієї норми, солідарної відповідальності за незадоволення вимог кредиторів, можна виокремити такі два взаємопов'язані між собою етапи порядку її застосування:

I етап – розгляд господарським судом питання наявності підстав для покладення на керівника боржника солідарної відповідальності, що передбачає з'ясування дотримання

керівником боржника вимог абзацу першого цієї норми, в тому числі наявності ознак загрози неплатоспроможності, моменту виникнення загрози неплатоспроможності боржника, належного та своєчасного виконання відповідного обов'язку керівником боржника тощо;

II етап – звернення кредиторів (після встановлення ухвалою суду порушення керівником боржника) з грошовими вимогами (попередньо визнаними судом) до керівника боржника та розгляд їх судом.

Розгляд господарським судом питання про порушення керівником боржника вимог абзацу першого цієї норми, а отже, і з'ясування наявності підстав для покладення солідарної відповідальності на нього, як свідчить формулювання вжитого законодавцем у реченні другому абзацу другої частини шостої статті 34 КУзПБ словосполучення «під час здійснення провадження у справі», відбувається на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство боржника та може бути ініційованим, зважаючи на відсутність чіткого визначення в цьому реченні суб'єктів, яким надано таке право, не лише кредитором боржника.

Установлені за результатами розгляду заяви про покладення солідарної відповідальності в ухвалі суду обставини правопорушення керівником боржника та його вина у невиконанні ним обов'язку, визначеного абзацом першим частини шостої статті 34 КУзПБ, відповідно до частини четвертої статті 75 ГПК України мають преюдиціальне значення для подальшого звернення кредиторами з грошовими вимогами до керівника боржника.

Розгляд вимог про стягнення коштів з керівника боржника на підставі приписів частини шостої статті 34 КУзПБ, як і вимог про покладення солідарної відповідальності, здійснюється за правилами ГПК України в порядку, визначеному статтею 7 КУзПБ, у межах справи про банкрутство, в тому числі з урахуванням можливості застосування процесуального інституту об'єднання позовів (стаття 173 ГПК України).

Щодо розміру солідарної відповідальності керівника боржника за вимогами кредитора та порядку стягнення коштів

Тлумачення абзацу другої частини шостої статті 34 КУзПБ свідчить, що право на звернення до керівника боржника про стягнення з нього коштів у розмірі вимог, внесених до реєстру вимог кредиторів, належить виключно кредиторам боржника після визнання судом усіх вимог кредиторів, тобто після постановлення ухвали за результатами проведення попереднього засідання.

З огляду на принцип конкурсного імунітету не допускається стягнення кредитором(ами) з керівника боржника коштів у рахунок індивідуального погашення заявлених вимог поза межами конкретної конкурсної процедури.

Детальніше з текстом постанови від 09.06.2022 у справі № 904/76/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/106477436> (також див. постанову від 06.10.2022 у справі № 903/988/20).

Визнання недійсними правочинів боржника

Щодо ознак фраздаторності оспорюваних правочинів, унаслідок вчинення яких боржник перестав бути платоспроможним і втратив можливість відповідати перед своїми кредиторами

Першою ознакою фраздаторності є майновий критерій: «перестає бути платоспроможним» безвідносно до наявності/відсутності кредиторів у межах справи про банкрутство.

Відповідно до частини другої статті 96 ЦК України юридична особа відповідає за своїми зобов'язаннями усім належним їй майном.

Отже, за законом майно юридичної особи фактично є способом забезпечення майбутніх зобов'язань боржника перед третіми особами – кредиторами.

За загальним правилом майнова сутність господарювання полягає у відносно еквівалентному обміні матеріальними цінностями задля забезпечення росту у суб'єкта господарювання виробництва товарів, надання послуг. Тож навмисне зменшення майнової основи суб'єкта господарювання без наявності підстав вважати, що таке зменшення буде компенсовано порівняно рівним еквівалентом з боку контрагента, знижує можливість такого суб'єкта відповідати перед своїми кредиторами належним йому майном, що і є безпосередньою ознакою фраздаторності та її економічною сутністю. При цьому поява у майбутньому кредиторів у справі про банкрутство не впливає на економічну сутність фраздаторного правочину і не змінює фраздаторної природи такого правочину.

Наявність у межах справи про банкрутство кредиторів як позивачів у справах про визнання фраздаторного правочину недійсним лише підкреслює наслідок фраздаторності: зменшення ліквідаційної маси боржника і, відповідно, зменшення можливості кредиторів отримати повне задоволення своїх грошових вимог у межах справи про банкрутство за рахунок належного боржникові майна. Водночас інтерес кредитора у межах справи про банкрутство щодо визнання певного правочину, вчиненого боржником, як фраздаторного обумовлений самим фактом отримання таким кредитором статусу кредитора у межах справи про банкрутство та належністю відповідного майна боржника – предмета фраздаторного правочину боржникові. Тому кредитор у якості позивача, який звертається з позовом про визнання недійсними договорів, за якими боржником було відчужено належне йому майно, не слід доводити, що саме за рахунок цього майна могли б бути погашені вимоги такого кредитора.

Детальніше з текстом постанови від 22.09.2022 у справі № 902/858/15 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106477473>.

Щодо застосування статей 3, 13 ЦК України та статті 42 КУзПБ за позовом про визнання правочину недійсним з мотивів його вчинення боржником на шкоду кредиторам

У правовідносинах банкрутства оспорювання правочинів боржника, вчинених на шкоду кредитора, врегульовано спеціальними нормами статті 42 КУзПБ, що не виключає можливості визнання недійсним договору, спрямованого на уникнення звернення стягнення на майно боржника, на підставі загальних засад цивільного законодавства (пункт б статті 3 ЦК України) та недопустимості зловживання правом (частина третя статті 13 ЦК України).

При розгляді таких позовів судам слід враховувати, що звернення заінтересованої особи, зокрема кредитора у справі про банкрутство, до суду з позовом про визнання недійсним правочину боржника з відчуження активів спрямоване на усунення несприятливих наслідків для цієї особи (недопущення їх виникнення у майбутньому), пов'язаних із вчиненням такого правочину.

У разі оскарження правочину заінтересованою особою необхідним є надання оцінки діям сторін цього договору в контексті критеріїв добросовісності, справедливості, недопустимості зловживання правами, спрямованим, зокрема, на позбавлення позивача в майбутньому законних майнових прав.

Боржник, який вчиняє дії, пов'язані із зменшенням його платоспроможності після виникнення у нього зобов'язання, діє очевидно недобросовісно і зловживає правами

Дайджест правових позицій КГС ВС

стосовно кредитора. Водночас будь-який правочин, вчинений боржником у період настання у нього зобов'язання із погашення заборгованості перед кредитором, внаслідок якого боржник перестає бути платоспроможним, має ставитися під сумнів щодо його добросовісності та набуває ознак фраздаторного правочину.

Детальніше з текстом постанови від 06.10.2022 у справі № 902/1023/19(902/163/22) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106891204>.

Щодо визнання фраздаторним договору про поділ майна подружжя в межах справи про банкрутство фізичної особи – підприємця

Поточний кредитор як особа, в якій наявний інтерес у справі про банкрутство – збільшення ліквідаційної маси боржника та задоволення за рахунок неї його грошових вимог до боржника, має право на звернення до суду із заявою про визнання недійсним правочину боржника, який було вчинено до відкриття провадження у справі про банкрутство боржника з підстав, передбачених нормами ЦК України, ГК України або інших законів.

Положення статті 1 Закону про банкрутство, статті 1 КУзПБ не містять вичерпного переліку заінтересованих осіб стосовно боржника та зараховують до таких осіб інших осіб, серед яких колишнє подружжя не є винятком, закріплюючи визначальним критерієм класифікації осіб як заінтересованих наявність щодо них обґрунтованих підстав вважати їх заінтересованими.

Для вирішення питання про визнання недійсним правочину, оспорюваного заінтересованою особою, правове значення має встановлення впливу наслідків вчинення такого правочину на права та законні інтереси цієї особи. У такому випадку важливим є врахування того, що таке звернення заінтересованої особи до суду з позовом про визнання недійсним договору є спрямованим на усунення несприятливих наслідків для цієї особи (недопущення їх виникнення у майбутньому), пов'язаних із вчиненням такого правочину.

Позивач, звертаючись до суду з позовом про визнання недійсним правочину, стороною якого він не є, зобов'язаний довести (підтвердити) в установленому законом порядку, яким чином оспорюваний ним договір порушує (зачіпає) його права та законні інтереси, а суд – перевірити доводи та докази, якими позивач обґрунтовує такі свої вимоги, і залежно від встановленого вирішити питання про наявність чи відсутність підстав для правового захисту позивача.

Поділ спільного майна подружжя не може використовуватися учасниками цивільного обороту для уникнення сплати боргу боржником або виконання судового рішення про стягнення боргу. Тому правопорядок не може залишати поза реакцією такі дії, які хоч і не порушують конкретних імперативних норм, але є очевидно недобросовісними та зводяться до зловживання правом.

Детальніше з текстом постанови від 27.10.2022 у справі № 904/1907/15 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/107215846>.

Розпорядження майном боржника

Щодо обов'язку доказування обґрунтованості вимог кредитора до боржника та їх розгляду господарським судом

На стадії звернення кредиторів з вимогами до боржника і розгляду зазначених вимог судом принципи змагальності та диспозитивності у справі про банкрутство проявляються

16 Рішення, внесені до ЄДРСР за вересень – жовтень 2022 року

у наданні заявником відповідних документів на підтвердження своїх кредиторських вимог і заперечень боржника та інших кредиторів проти них.

Законодавцем у справах про банкрутство обов'язок доказування обґрунтованості вимог кредитора певними доказами покладено на заявника грошових вимог, а предметом спору в цьому випадку є вирішення питання про належне документальне підтвердження вимог кредитором –заявником. У разі ненадання ним сукупності необхідних документів на обґрунтування своїх вимог суд у справі про банкрутство відмовляє у визнанні таких вимог та включенні їх до реєстру вимог кредиторів. Надані кредитором докази мають відповідати засадам належності (стаття 76 ГПК України), допустимості (стаття 77 ГПК України), достовірності (стаття 78 ГПК України) та вірогідності (стаття 79 ГПК України). Комплексне дослідження доказів щодо їх відповідності законодавчо встановленим вимогам є сутністю суддівського розсуду на стадії встановлення обсягу кредиторських вимог у справі про банкрутство.

Покладення обов'язку доказування обґрунтованості відповідними доказами своїх вимог до боржника саме на кредитора не позбавляє його права на власний розсуд подавати суду ті чи інші докази, що дає змогу суду застосовувати принцип диспозитивності господарського судочинства та ухвалювати рішення про визнання чи відмову у визнанні грошових вимог кредитора на підставі тієї сукупності доказів, яка ним надана.

Розглядаючи кредиторські вимоги, суд згідно з статтями 45–47 КУзПБ має належним чином дослідити сукупність поданих заявником доказів (договори, накладні, акти, судові рішення, якими вирішено відповідний спір, тощо), перевірити їх, надати оцінку наявним у них невідповідностям (за їх наявності), аргументам, запереченням щодо цих вимог, з урахуванням чого з'ясувати, чи є відповідні докази підставою для виникнення у боржника грошового зобов'язання.

Наведені правові висновки відповідають сталій практиці ВС щодо порядку розгляду кредиторських вимог у справі про банкрутство та щодо ролі й обов'язків суду на цій стадії провадження у справі про банкрутство (у попередньому засіданні).

Детальніше з текстом постанови від 13.09.2022 у справі № 904/6251/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106380237>.

* * *

У разі надання заявником разом із заявою в строк, визначений статтею 45 КУзПБ, доказів, які в своїй сукупності підтверджують наявність у боржника перед ним грошового зобов'язання, останній під час розгляду таких вимог не позбавлений можливості подання до суду в порядку, визначеному положеннями частини третьої статті 13, статей 74, 76, 77 ГПК України, пояснень, уточнень, документів, які за своїм наслідком та змістом не змінюють суті заявлених вимог, не впливають на результати їх розгляду, а фактично конкретизують (усувають неточності розуміння та сприйняття) заявлені вимоги, спростовують аргументи учасників справи щодо цих вимог. У такому випадку відсутні підстави для застосування до поданої кредитором заяви з грошовими вимогами до боржника приписів абзаців другого, третього частини четвертої статті 45 КУзПБ.

Тлумачення частин першої, четвертої статті 45 КУзПБ свідчить, що подання конкурсним кредитором заяви з конкурсними вимогами до боржника в строк, визначений частиною першої цієї статті, і подання до такої заяви поза межами зазначеного строку уточнень та доповнень, які не змінюють суми кредиторських вимог, не є підставою

для застосування до такої заяви з конкурсними кредиторськими вимогами до боржника приписів абзаців другого, третього частини четвертої статтею 45 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови від 20.09.2022 у справі № 911/2796/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106867535>.

Щодо індивідуального погашення вимог одного з конкурсних кредиторів у процедурі розпорядження майном

Згідно із частиною сьомою статті 41 КУзПБ боржник, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, власник корпоративних прав боржника, а у випадках, передбачених законодавством, – третя особа протягом провадження у справі про банкрутство з метою погашення вимог кредиторів та закриття провадження у справі мають право задовольнити всі вимоги конкурсних кредиторів відповідно до реєстру вимог кредиторів, крім неустойки (штрафу, пені). Для одночасного погашення всіх вимог кредиторів арбітражний керуючий зобов'язаний надати особі, яка виявила намір погасити вимоги кредиторів, реєстр вимог кредиторів. У разі задоволення всіх вимог кредиторів, крім неустойки (штрафу, пені), господарський суд ухвалою закриває провадження у справі про банкрутство. Вимоги щодо неустойки (штрафу, пені) вважаються погашеними, про що господарський суд зазначає в ухвалі.

Положення наведеної норми передбачають можливість погашення одночасно всіх конкурсних вимог відповідно до реєстру вимог кредиторів. Водночас діє заборона на індивідуальне погашення конкурсних вимог (крім тих, на які не поширюється дія мораторію згідно із частиною п'ятою статті 41 КУзПБ).

Наслідком неправомірних дій боржника щодо індивідуального погашення в процедурі розпорядження майном конкурсних вимог одного кредитора, на які поширюється дія мораторію, є стягнення в загальному порядку з кредитора сплачених коштів на користь боржника.

Детальніше з текстом постанови від 29.09.2022 у справі № 910/20010/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106582396>.

Щодо застосування позовної давності при розгляді грошових вимог кредитора за зобов'язаннями боржника з виплати дивідендів за простими акціями

У справі про банкрутство при розгляді кредиторських грошових вимог до боржника застосовуються загальні норми цивільного законодавства про позовну давність, визначені у главі 19 «Позовна давність» ЦК України.

До грошових вимог кредитора за зобов'язаннями боржника з виплати дивідендів за простими акціями застосовується загальна позовна давність, визначена статтею 257 ЦК України, тривалістю у три роки.

Позовна давність за зобов'язаннями боржника з виплати дивідендів за простими акціями починає перебіг з моменту, коли закінчився строк виплати дивідендів, установлений рішенням загальних зборів акціонерів.

Акт звірки взаємних розрахунків, підписаний бухгалтером (головним бухгалтером підприємства) як уповноваженою особою на його підписання відповідно до статті 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», є дією в розумінні статті 264 ЦК України, яка свідчить про визнання боргу, а отже, і про переривання перебігу позовної давності за вимогами, що виникли за таким боргом.

Детальніше з текстом постанови від 15.09.2022 у справі № 908/2828/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/106774319>.

Щодо переходу в підсумковому засіданні суду до наступної судової процедури

Завдання підсумкового засідання суду полягає у з'ясуванні ознак банкрутства та наявності можливості визначення наступної судової процедури і подальшого здійснення провадження у справі.

Визнаючи боржника банкрутом, суд має встановити його неоплатність, тобто недостатність майна для задоволення вимог кредиторів, у зв'язку з чим з'ясувати його актив і пасив та зіставити дані обох величин. Рішення суду не може ґрунтуватися лише на клопотанні комітету кредиторів. Суд повинен встановити неплатоспроможність боржника шляхом здійснення аналізу повноти проведених розпорядником майна заходів, передбачених у процедурі розпорядження майном, дослідити надані розпорядником майна належні та допустимі докази на підтвердження повноти проведення процедури розпорядження майном.

Ураховуючи положення частини четвертої статті 205 ГК України, визнаючи боржника банкрутом, суд має встановити його неоплатність, а саме недостатність майна для задоволення вимог кредиторів, у зв'язку з чим при винесенні постанови про визнання боржника банкрутом та відкритті ліквідаційної процедури він в обов'язковому порядку повинен з'ясувати як актив, так і пасив боржника та порівняти їх дані.

Звіт розпорядника майна про фінансово-майновий стан боржника має містити відомості про актив боржника. Такий звіт має бути предметом розгляду зборів кредиторів (комітету кредиторів), на підставі якого кредитори приймають рішення про введення наступної судової процедури. У подальшому відомості про фінансово-майновий стан боржника (актив) має бути предметом розгляду в судовому засіданні у справі про банкрутство.

Якщо встановлення пасиву боржника відбувається у попередньому засіданні суду, то остаточна правова оцінка активу і пасиву боржника та можливість відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом надається у підсумковому засіданні суду з огляду на перебування провадження у справі у процедурі розпорядження майном боржника.

Детальніше з текстом постанови від 26.10.2022 у справі № 916/1101/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/107217495> (також див. постанову від 26.10.2022 у справі № 922/3529/20).

Ліквідаційна процедура

Щодо нарахування пені за прострочення виконання банкрутом рішення Антимонопольного комітету України

Системний аналіз положень КУзПБ та Закону України «Про захист економічної конкуренції» свідчить, що вони (з огляду на критерій регулювання суспільних відносин та коло питань, які ними вирішуються) регулюють різні суспільні відносини, а отже, не можуть характеризуватися як спеціальні та загальні щодо один одного.

Після відкриття провадження у справі про банкрутство боржник перебуває в особливому правовому режимі, тому щодо боржника норми КУзПБ мають пріоритет у застосуванні порівняно з іншими нормами чинного законодавства. При цьому провадження у справі про банкрутство та судові процедури, які застосовуються до боржника, не схожі

на провадження у справах, пов'язаних з розглядом позовних заяв чи скарг на дії органів державної влади.

Господарський суд, діючи в межах повноважень, визначених КУзПБ, жодним чином не підміняє функції державного органу зі спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері публічних закупівель, оскільки не приймає рішення щодо накладення штрафу чи пені (відповідальності за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства), а встановлює наявність/відсутність підстав, розглядає відповідно до положень статей 59, 60, 64 КУзПБ можливість включення кредиторських вимог до реєстру кредиторів та визначає черговість їх погашення.

Із частини першої статті 59 КУзПБ випливає, що законодавцем не передбачено винятків щодо припинення нарахування окремих видів економічної відповідальності, оскільки нарахування штрафу, пені та інших економічних санкцій припиняється за всіма видами заборгованості банкрута за прямою вимогою закону. Винятки щодо зазначених нарахувань прямо не передбачені не лише положеннями КУзПБ, а й Законом України «Про захист економічної конкуренції».

Тож з огляду на наявність прямої заборони, встановленої частиною першою статті 59 КУзПБ щодо нарахування неустойки (штрафу, пені), процентів та інших економічних санкцій за всіма видами заборгованості банкрута, заявлені Антимонопольним комітетом України кредиторські вимоги до банкрута в частині нарахованої пені за прострочення виконання рішення Комітету підлягають відхиленню, оскільки такі нарахування є різновидом економічних санкцій (видом юридичної відповідальності), нарахування яких у процедурі ліквідації боржника прямо заборонене законом.

Детальніше з текстом постанови від 25.10.2022 у справі № 904/11261/15 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107249428>.

Щодо захисту в судовому порядку права ОСББ на земельну ділянку шляхом оскарження аукціону з її продажу в процедурі банкрутства

Порядок формування ліквідаційної маси боржника у справі про банкрутство, правовідносини та правила реалізації майна, включеного до ліквідаційної маси боржника, регламентовані, зокрема, нормами розділів IV «Ліквідаційна процедура», V «Продаж майна в провадженні у справі про банкрутство» КУзПБ, а також загальними нормами цивільного законодавства, якими врегульовані правовідносини з купівлі-продажу, – главою 54 «Купівля-продаж» підрозділу 1 розділу III книги п'ятої ЦК України, а саме статтею 650 цього Кодексу (щодо укладення договорів на біржах, аукціонах, конкурсах).

За змістом цих норм правова природа процедури реалізації майна в межах провадження у справі про банкрутство (на торгах, у формі аукціону) полягає в продажу майна боржника у процедурі банкрутства, тобто у забезпеченні переходу права власності на майно боржника до покупця – переможця торгів (аукціону), невід'ємною і завершальною стадією якою є оформлення результатів такого продажу, зокрема протоколом про проведення аукціону та актом про придбання майна на аукціоні, які є підставою для видачі нотаріусом свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів) та державної реєстрації права власності або іншого майнового права на нерухоме майно в порядку, передбаченому законодавством.

Стаття 73 КУзПБ передбачає, що правочин щодо продажу майна, вчинений на аукціоні, проведеному з порушенням встановленого порядку його підготовки або проведення,

що перешкодило або могло перешкодити продажу майна за найвищою ціною, може бути визнаний недійсним господарським судом у межах провадження у справі про банкрутство за заявою боржника, арбітражного керуючого, кредитора або особи, інтереси якої були при цьому порушені.

Поряд з цим порушення правил формування ліквідаційної маси боржника у справі про банкрутство також є підставою для визнання недійсним правочину з відчуження майна боржника, вчиненого у цій судовій процедурі.

Продаж земельної ділянки на аукціоні є підставою для набуття його переможцем права на неї зі здійсненням відповідної державної реєстрації права власності на земельну ділянку, що в подальшому за відсутності заперечення, скасування/визнання недійсною матеріально-правової підстави для переходу/набуття переможцем права на земельну ділянку позбавить ОСББ можливості реалізувати право на земельну ділянку в установленому законом порядку відповідно до статті 42 ЗК України та статей 1, 4, 5 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку», а отже, унеможливить здійснення захисту порушеного права на цю земельну ділянку.

Тож обраний ОСББ спосіб захисту порушеного права шляхом оскарження аукціону з продажу земельної ділянки у процедурі банкрутства є належним.

Детальніше з текстом постанови від 18.10.2022 у справі № 916/1261/16 (916/2158/21) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106976161>.

Щодо притягнення засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника, до субсидіарної відповідальності

Передбачене частиною другою статті 61 КУзПБ господарське правопорушення, за вчинення якого засновники (учасники, акціонери), керівник боржника та інші особи, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії, можуть бути притягнуті до субсидіарної відповідальності поряд з боржником у процедурі банкрутства у разі відсутності майна боржника, має обґрунтовуватися судами шляхом встановлення складу такого правопорушення (об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони).

Для вирішення питання щодо кола необхідних і достатніх обставин, які мають бути доведені суб'єктом звернення (ліквідатором) та, відповідно, підлягають встановленню судом для покладення субсидіарної відповідальності, враховуючи диспозицію частини першої статті 215 ГК України, частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство та підстави для порушення справи про банкрутство (стаття 1, частина третя статті 10, стаття 11 Закону про банкрутство) необхідною є конкретизація об'єктивної сторони правопорушення з доведення до банкрутства/банкрутства з вини відповідальних суб'єктів, за яке покладається субсидіарна відповідальність, з огляду, зокрема, на сукупність таких обставин щодо боржника та дій (бездіяльності) відповідальних суб'єктів:

1) вчинення суб'єктами відповідальності за відсутності у боржника будь-яких активів, дій/бездіяльності, спрямованих на набуття/збільшення кредиторської заборгованості боржника без наміру її погашення (вказівка на вчинення/вчинення правочину без наміру його реального виконання боржником через відсутність матеріальних, фінансових, інформаційних, технічних, кадрових ресурсів; невиконання податкових зобов'язань, бездіяльність щодо стягнення дебіторської заборгованості тощо). При цьому не забезпечені реальними активами внески до статутного фонду боржника активами не вважаються;

2) прийняття суб'єктами відповідальності рішення, вказівка на вчинення майнових дій з виведення активів боржника за наявності у нього заборгованості та за відсутності будь-яких інших ресурсів (перспектив їх отримання) для погашення заборгованості боржника (що вказує на мету – ухилення від погашення боржником заборгованості та її збільшення);

3) прийняття суб'єктами відповідальності рішення, вказівка на вчинення дій/бездіяльності з набуття/збільшення кредиторської заборгованості боржника в один і той самий період часу (податковий період тощо) або з незначним проміжком часу з прийняттям рішення, вказівкою на вчинення або вчиненням майнових дій з виведення активів боржника за відсутності будь-яких інших ресурсів (перспектив їх отримання) для погашення заборгованості боржником.

Така правова позиція викладена в постановках ВС від 30.01.2018 у справі № 923/862/15, від 05.02.2019 у справі № 923/1432/15 та від 16.06.2020 у справі № 910/21232/16 і не втратила своєї актуальності з введенням в дію КУзПБ.

Дослідження обставин поведінки (дій чи бездіяльності), яка повинна перебувати у причинно-наслідковому зв'язку щодо порушення, передбаченого частиною другою статті 61 КУзПБ, а також встановлення вини суб'єктів субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство здійснюються судом, що вирішує спір про субсидіарну відповідальність у справі про банкрутство.

Водночас при вирішенні питання щодо вини (виду вини) суб'єкта субсидіарної відповідальності слід виходити з обов'язків та повноважень суб'єктів відповідальності стосовно боржника, покладених на них законом та/або статутом, враховуючи при цьому положення частин першої, третьої статті 4 КУзПБ.

Відсутність (ненадання) належних доказів на підтвердження елементів/складових об'єктивної сторони порушення, тобто дій/бездіяльності конкретної особи (суб'єкта) відповідальності, що вказують на доведення до банкрутства або банкрутство, спростовує існування об'єктивної сторони порушення з доведення до банкрутства (банкрутства), і, відповідно, не надає можливості визначити суб'єктів відповідальності, встановити вину в діях/бездіяльності цих осіб та покласти субсидіарну відповідальність на таких суб'єктів.

Детальніше з текстом постанови від 25.10.2022 у справі № 911/3513/16 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107428537>.

III. ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Щодо застосування положень пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ

Аналіз положень пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ не надає підстав для висновку про те, що базовим розміром вимог, які підлягають погашенню за планом реструктуризації, є розмір ринкової вартості предмета забезпечення. За змістом абзаців шостого і сьомого цього пункту в їх системному взаємозв'язку з іншими положеннями КУзПБ погашенню підлягають саме визнані господарським судом вимоги забезпеченого кредитора (склад і розмір яких визначаються в національній валюті за відповідним курсом без урахування штрафних санкцій та пені) після здійснення їх реструктуризації.

При цьому обмеження вимог, які підлягають погашенню, розміром ринкової вартості переданого в іпотеку майна із прощенням залишку заборгованості є одним з елементів такої реструктуризації, який визначає наслідки недостатньої вартості предмета іпотеки для покриття всієї вимоги кредитора у вигляді прощення решти залишку заборгованості.

Водночас ототожнення розміру вимог, які підлягають погашенню, із розміром ринкової вартості іпотечного майна означало б ігнорування положень абзацу шостого пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, а також розміру кредитних зобов'язань боржника, неспроможність виконання яких свідчить про його неплатоспроможність, та погашення натомість іншого зобов'язання в розмірі, визначеному оцінювачем зазначеного майна. Наведене не відповідає б змісту реструктуризації як зміни способу та порядку виконання зобов'язань боржника при тому, що конструкція абзацу сьомого наведеного пункту КУзПБ не свідчить про виникнення на його підставі у боржника обов'язку з відшкодування кредитору повної ринкової вартості іпотечного майна. Абзацом сьомим пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ врегульовано порядок дій у разі, коли розмір визнаних господарським судом грошових вимог перевищує ринкову вартість квартири або житлового будинку, що забезпечує вимоги кредитора.

Натомість якщо сума визнаних господарським судом грошових вимог є меншою ринкової вартості іпотечного майна, не виключається зменшення такої суми в порядку, передбаченому абзацами восьмим, дев'ятим пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, оскільки цей Кодекс не містить прямої заборони на таке зменшення, як і не містить вказівки на те, що є базою для розрахунку зменшення розміру вимог забезпеченого кредитора, які підлягають погашенню.

Крім того, у випадку перевищення вартості іпотеки над сумою заборгованості за кредитним договором така заміна кредитного зобов'язання на інше (більше за розміром) в розмірі вартості іпотечного майна не сприяла б реалізації мети реструктуризації – відновленню платоспроможності боржника, а також зниженню рівня соціальної напруженості та захисту прав на житло валютних позичальників, які отримали позику під заставу житла у період стрімких валютних коливань.

Хоча кредитор і є забезпеченим лише у межах вартості предмета застави, однак при укладенні іпотечного договору максимальна вартість предмета іпотеки не обмежується розміром основного зобов'язання. Тобто сума боргу за укладеним між боржником і банком кредитним договором (у тому числі з урахуванням процентів за користування кредитом, комісій тощо) може бути значно меншою за вартість іпотечного майна. І в такому випадку покладення на боржника обов'язку зі сплати кредитору повної ринкової вартості належного йому житла, переданого в іпотеку, становило б надмірний тягар для нього та нівелювало б

сутність реструктуризації як судової процедури, спрямованої на відновлення платоспроможності боржника.

Передбачений пунктом 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ особливий порядок здійснення процедури реструктуризації спрямований не лише на врегулювання проблемної заборгованості, а й одночасне забезпечення захисту прав людини в контексті недопущення порушення права на житло тих осіб, що отримали кредити в іноземній валюті до того, як відбулися значні валютні коливання. Водночас неможливість боржника вчасно виконати вимоги за таким валютним кредитом, забезпечені іпотекою належного йому житла, не має прямої залежності ані від ринкової вартості такого житла як такої, ані від її співвідношення із розміром основного зобов'язання.

Детальніше з текстом постанови від 01.09.2022 у справі № 907/998/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106025209>.

[Щодо застосування пункту 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ в разі встановлення судом факту подання боржником неповної та/або недостовірної інформації в декларації про його майновий стан](#)

У судових процедурах неплатоспроможності фізичної особи скористатися правом на реабілітацію заслуговує лише чесний і сумлінний боржник, тому до боржника – фізичної особи за приписами книги четвертої КУзПБ встановлено спеціальні вимоги щодо його добросовісності, інше б суперечило засадам цивільного законодавства, зокрема таким, як добросовісність у здійсненні відповідного права та недопустимість зловживання правом (пункт 6 частини першої статті 3, частина третя статті 13 ЦК України).

КУзПБ встановлює до боржника – фізичної особи спеціальні вимоги щодо його добросовісності як запоруку досягнення компромісу між сторонами стосовно погашення боргів, що має ґрунтуватися на поступках кредиторів та сумлінній співпраці боржника з керуючим реструктуризацією і кредиторами, а також на його відкритій взаємодії із судом, яка полягає у добросовісному користуванні процесуальними правами та сумлінному виконанні процесуальних обов'язків.

Обов'язок фізичної особи, яка звернулася до компетентного суду за визнанням факту її неплатоспроможності, надавати достовірну інформацію про все наявне майно зумовлена не лише формальними вимогами законодавця, а й сутнісним змістом процедур у справах про неплатоспроможність фізичної особи. Тому надання повної і достовірної інформації у декларації про майновий стан є процесуальним обов'язком боржника у провадженні про неплатоспроможність фізичної особи.

Ураховуючи призначення частини сьомої статті 123 КУзПБ, господарський суд не може залишити поза увагою обставини, які вказують на наявність підстав для закриття провадження у справі за цією нормою.

Відсутність встановлення арбітражним керуючим факту неповної та/або недостовірної інформації про майно, доходи та витрати боржника і членів його сім'ї, безумовно, не може свідчити про повноту та достовірність декларацій боржника та не звільняє суд від обов'язку здійснити з власної ініціативи перевірку таких обставин і надати їм юридичну оцінку, про що зазначити у відповідному судовому рішенні.

Детальніше з текстом постанови від 22.09.2022 у справі № 916/2372/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/106774351>.

Щодо визнання боржника банкрутом і введення процедури погашення боргів боржника

Однією з процесуальних гарантій захисту інтересів сторін та ухвалення справедливого рішення за частиною одинадцятою статті 126 КУзПБ є закріплена у цій нормі дискреція господарського суду – можливість обрати з двох варіантів рішення (про визнання боржника банкрутом і відкриття процедури погашення боргів боржника або про закриття провадження у справі про неплатоспроможність) такий, що є найбільш оптимальним у правових і фактичних умовах вирішення конкретної справи, з урахуванням принципів добросовісної поведінки боржника, неналежної реалізації кредитором власних правомочностей та судового контролю у відносинах неплатоспроможності, а також відповідно до основної мети провадження у справі про неплатоспроможність фізичних осіб.

Спеціальні норми КУзПБ не обмежують кредиторів боржника – фізичної особи у виборі позиції у справі, проте у разі їх пасивної участі у провадженні, зволікання з реалізацією правомочностей чи невчинення ними необхідних процесуальних дій ризику такої бездіяльності покладаються саме на кредиторів та не повинні зашкодити законним інтересам боржника.

Відповідно до частини першої статті 130 КУзПБ, якщо протягом 120 днів з дня відкриття провадження у справі про неплатоспроможність зборами кредиторів не прийнято рішення про схвалення плану реструктуризації боргів боржника, господарський суд ухвалює постанову про визнання боржника банкрутом і введення процедури погашення боргів боржника.

Приписи частини одинадцятої статті 126 та частини першої статті 130 КУзПБ у їх системному зв'язку є послідовністю процесуальних засобів, де дискреція господарського суду у вирішенні питання про перехід до наступної судової процедури чи закриття провадження у справі за частиною одинадцятою статті 126 КУзПБ є основним процесуальним інструментом, що застосовується крізь призму судового контролю та відповідно до мети провадження про неплатоспроможність фізичної особи, а частина перша статті 130 КУзПБ формалізує початок судової процедури погашення боргів боржника та є спеціальною процесуальною гарантією для добросовісного боржника у разі зволікання зборів кредиторів із прийняттям рішення щодо плану реструктуризації його боргів.

Детальніше з текстом постанови від 20.09.2022 у справі № 920/27/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/106380257> (також див. постанову від 14.09.2022 у справі № 916/256/21).

Щодо закриття попередньому засіданні провадження у справі про неплатоспроможність боржника у зв'язку з відсутністю заяв кредиторів

Аналіз положень статей 45, 90, 120, 122 КУзПБ свідчить, що відсутність заявлених у визначений законом строк вимог конкурсних кредиторів не є підставою для закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи – боржника у попередньому засіданні суду, оскільки не спростовує наявності ознак неплатоспроможності такої особи чи загрози її неплатоспроможності.

Натомість якщо після відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи конкурсні кредитори не подали у визначений законом строк заяв з грошовими вимогами до боржника, господарський суд за результатами попереднього засідання постановляє ухвалу, якою:

1) керуючись принципом судового контролю у справах про банкрутство, з урахуванням ролі арбітражного керуючого у цій категорії справ (наділеного нормами КУзПБ відповідними

25 Рішення, внесені до ЄДРСР за вересень – жовтень 2022 року

повноваженнями щодо взаємодії з кредиторами боржника), зобов'язує керуючого реструктуризацією боргів боржника письмово повідомити кредиторів (зазначених боржником у заяві про відкриття провадження у справі та заборгованість перед якими стала підставою для відкриття судом такого провадження) щодо правових наслідків неподання ними, порушуючи вимоги частини першої статті 45 КУзПБ, заяв з грошовими вимогами до боржника;

2) призначає відповідно до пункту 2 частини четвертої статті 122 КУзПБ судове засідання для вирішення питання про перехід до наступної судової процедури (процедури погашення боргів) чи про закриття провадження у справі.

Залежно від конкретних обставин, зокрема за наявності у боржника підтвердженої відповідними доказами заборгованості перед конкурсним кредитором та подальшого ігнорування цим кредитором свого обов'язку щодо подання заяви з грошовими вимогами до боржника, господарський суд має право прийняти рішення про визнання фізичної особи – боржника банкрутом за відсутності рішення зборів кредиторів. Водночас таке рішення суд приймає з урахуванням та оцінкою стану неплатоспроможності боржника на підставі отриманого звіту керуючого реструктуризацією про результати перевірки декларації боржника.

Поряд з цим, вирішуючи питання про перехід до судової процедури погашення боргів фізичної особи – боржника, обов'язком суду є перевірка наявності визначених частиною сьомою статті 123 КУзПБ підстав для закриття (з власної ініціативи суду) провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи.

Обставини, що свідчать про добросовісну поведінку боржника у сукупності з іншими обставинами справи, підлягають врахуванню господарським судом під час вирішення у подальшому питання щодо закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи на підставі пункту 6 частини першої статті 90 КУзПБ та застосування наслідків, установлених частиною четвертою цієї статті.

Детальніше з текстом постанови від 05.10.2022 у справі № 921/39/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106903648>.

Щодо подальшого здійснення провадження у справі про неплатоспроможність за відсутності кредиторів з правом вирішального голосу

Згідно із частиною першою статті 48 КУзПБ учасниками зборів кредиторів боржника з правом вирішального голосу є конкурсні кредитори, визнані господарським судом у попередньому засіданні та внесені розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів. У зборах кредиторів боржника можуть брати участь із правом дорадчого голосу, зокрема, конкурсні кредитори, вимоги яких заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання.

За змістом частин першої, другої статті 123 КУзПБ участь кредиторів у зборах кредиторів, визначення кількості голосів кредиторів з правом вирішального голосу та учасників зборів кредиторів з правом дорадчого голосу здійснюються в порядку, визначеному цим Кодексом для юридичних осіб. Основними завданнями зборів кредиторів у процедурі реструктуризації боргів боржника є: 1) розгляд звіту керуючого реструктуризацією про результати перевірки декларації про майновий стан боржника; 2) розгляд проекту плану реструктуризації боргів боржника; 3) прийняття рішення про схвалення плану реструктуризації боргів боржника або про звернення з клопотанням

до господарського суду про перехід до процедури погашення боргів боржника або про закриття провадження у справі про неплатоспроможність.

Відповідно до частини четвертої статті 122 КУзПБ в ухвалі за результатами попереднього засідання суду, зокрема, зазначаються:

1) обов'язок керуючого реструктуризацією провести збори кредиторів, які мають відбутися не пізніше 14 днів з дня постановлення такої ухвали;

2) дата засідання господарського суду, яке має відбутися не пізніше 60 днів з дня постановлення такої ухвали, на якому буде розглянуто погоджений кредиторами план реструктуризації боргів або прийнято рішення про перехід до процедури погашення боргів чи про закриття провадження у справі.

Тож наявність у справі про неплатоспроможність конкурсного кредитора лише з правом дорадчого голосу не свідчить про неможливість розгляду плану реструктуризації боргів боржника та здійснення подальшого провадження у справі.

За відсутності у справі про неплатоспроможність конкурсних кредиторів з правом вирішального голосу питання щодо розгляду та затвердження плану реструктуризації боргів боржника підлягає вирішенню конкурсним кредитором з правом дорадчого голосу.

Детальніше з текстом постанови від 21.09.2022 у справі № 911/1862/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106891069>.

IV. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Щодо участі в судовому процесі відокремленого підрозділу ДПС України, утвореного без статусу юридичної особи

За частиною другою статті 21-1 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» територіальні органи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, утворюються без статусу юридичної особи та є органами державної влади.

Ураховуючи приписи частини другої статті 21-1 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», частини першої статті 45, частини другої статті 4 ГПК України, статті 1 КУзПБ, а також Положення про ДПС та Положення про Управління ДПС, останнє є відокремленим підрозділом ДПС України, яке хоч і утворене без статусу юридичної особи, однак є органом державної влади (податковим органом, органом стягнення) та може бути стороною в судовому процесі.

Детальніше з текстом постанови від 28.10.2022 у справі № 909/13/22 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107049546>.

Щодо процесуальної форми отримання дозволу суду на задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення

Ухвала за результатами розгляду вимог кредитора, забезпечених заставою майна боржника, може бути підставою для закриття позовного провадження у справі з майновими (грошовими) вимогами до боржника повністю або в частині заявлених забезпеченим кредитором позовних вимог на підставі пункту 2 частини першої статті 175, пункту 3 частини першої статті 231 ГПК України у випадку тотожності суб'єктного складу, предмета і підстав позову.

Системний аналіз абзацу другого частини чотирнадцятої статті 39, абзацу шостого частини п'ятої, абзацу другого частини шостої статті 41 КУзПБ свідчить, що процесуальною формою отримання дозволу на задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, є ухвала суду, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство, постановлена за результатами розгляду заяви кредитора, вимоги якого є забезпеченими.

Заява про надання дозволу на звернення стягнення на майно боржника, яке є предметом забезпечення у розумінні приписів абзацу шостого частини п'ятої, абзацу другого частини шостої статті 41 КУзПБ, не тотожна позовним майновим вимогам забезпеченого кредитора до боржника про звернення стягнення на предмет іпотеки та застави, які підлягають розгляду в порядку статті 7 КУзПБ за своїм суб'єктним складом, порядком розгляду, видом судового рішення, яке приймається за результатами розгляду, тощо. Суд не може на власний розсуд трансформувати таку позовну заяву у відповідну заяву про надання дозволу на звернення стягнення на майно боржника, яке є предметом забезпечення.

Детальніше з текстом постанови від 15.09.2022 у справі № 914/2252/20(914/2794/21) можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/106827684>.

Щодо правосуб'єктності іноземної юридичної особи

Системний аналіз положень статті 74 Закону України «Про міжнародне приватне право» та статей 4, 45, 162, 365 ГПК України дає підстави для висновку, що у випадку, якщо позивачем є юридична особа, вимога зазначити в позовній заяві ідентифікаційний код такої особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України стосується лише юридичних осіб, зареєстрованих за законодавством України. Водночас іноземна юридична особа подає документ, що є доказом її правосуб'єктності за відповідним іноземним законом (сертифікат реєстрації, витяг з торгового реєстру тощо).

Відповідно до статті 26 Закону України «Про міжнародне приватне право» цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи визначаються особистим законом юридичної особи. При цьому стаття 25 цього Закону встановлює, що особистим законом юридичної особи вважається право держави місцезнаходження юридичної особи (тобто право держави, у якій юридична особа зареєстрована або іншим чином створена згідно з правом цієї держави).

Ліквідація іноземної юридичної особи, що має значення у вирішенні питання щодо її правосуб'єктності, здійснюється за правилами (вимогами закону) тієї держави, за законодавством якої ця особа була створена та зареєстрована.

За приписами частин першої, третьої статті 8 названого Закону при застосуванні права іноземної держави суд чи інший орган встановлює зміст його норм згідно з їх офіційним тлумаченням, практикою застосування і доктриною у відповідній іноземній державі. Особи, які беруть участь у справі, мають право подавати документи, що підтверджують зміст норм права іноземної держави, на які вони посилаються в обґрунтуванні своїх вимог або заперечень, іншим чином сприяти суду чи іншому органу у встановленні змісту цих норм.

Отже, дослідження, оцінка та встановлення процесуальної право- та дієздатності іноземної юридичної особи як учасника господарського процесу є обов'язком господарського суду під час вирішення питання про відкриття провадження у справі та здійснюється з урахуванням правил (закону) тієї держави, за законодавством якої ця особа була створена та зареєстрована.

Детальніше з текстом постанови від 28.09.2022 у справі № 16/1376/836/226 (910/12422/20) можна ознайомитися за посиланням – <https://reestr.court.gov.ua/Review/106636434>.

Щодо перегляду ухвали господарського суду про визнання кредиторських вимог за нововиявленими обставинами з підстави відсутності в кредитора права на звернення із заявою про визнання його кредиторських вимог до боржника

Наявність та можливість особою реалізувати право на звернення із заявою (позовом, скаргою) до господарського суду (процесуальна право та дієздатність) має першочергове (первинне) значення для подальшого переходу суду до розгляду справи – порушеного у заяві (позові, скарзі) питання по суті, оскільки відсутність цього права виключає розгляд судом по суті порушених в заяві (скарзі, позові) питань.

Тож обставини виключення кредитора як юридичної особи, зареєстрованої за правилами Британських Віргінських островів (Закону про комерційні компанії 2004 року), з Реєстру компаній Британських Віргінських островів та припинення його як юридичної особи у розумінні процесуальної дієздатності у господарському процесі (стаття 44, пункт 1 частини першої статті 226 ГПК України) належить до нововиявлених обставин, що є підставою

для перегляду та скасування за нововиявленими обставинами судового рішення про визнання вимог такого кредитора до боржника.

Детальніше з текстом постанови від 20.09.2022 у справі № 904/4262/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106380280>.

Щодо правонаступництва у справі про банкрутство

Існує відмінність між регулюванням правонаступництва у справі про банкрутство, передбаченого нормами КУзПБ, і процесуальним правонаступництвом у позовному провадженні, визначеним ГПК України.

Щодо спорів, які згідно зі статтею 7 КУзПБ розглядаються за правилами позовного провадження в межах справи про банкрутство, мають застосовуватися загальні положення щодо правонаступництва, передбачені ГПК України, зокрема статтею 52. Для заміни кредитора у справі про банкрутство, вимоги якого включено до реєстру кредиторських вимог, правонаступником мають застосовуватися спеціальні норми законодавства про банкрутство (стаття 43 КУзПБ).

З урахуванням специфіки регулювання провадження у справі про банкрутство КУзПБ справа про банкрутство є основною, а справи про вирішення спорів за правилами ГПК розглядаються в межах справи про банкрутство і такий розгляд є похідним від справи про банкрутство. Отже, при розгляді спорів відповідно до статті 7 КУзПБ за участю кредитора і за наявності підстав для заміни кредитора у такому провадженні має з'ясуватися те, чи здійснено заміну такого кредитора в основній справі про банкрутство.

Отже, визнання кредитором у позовному провадженні, яке розглядається у межах справи про банкрутство за правилами статті 7 КУзПБ, допускається після заміни у встановленому законом порядку кредитора у справі про банкрутство і формалізації такої заміни ухвалою суду з дослідженням предмета та обсягу від уступлених прав.

Детальніше з текстом постанови від 04.10.2022 у справі № 909/548/16 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106867529>.

Щодо апеляційного оскарження судового рішення у справі про банкрутство (неплатоспроможності) за апеляційною скаргою забезпеченого кредитора боржника

Норма статті 23 Закону про банкрутство текстуально відтворена в КУзПБ, а саме: частина восьма статті 45 встановлює, що розпорядник майна зобов'язаний окремо повідомити господарський суд про вимоги кредиторів, які забезпечені заставою майна боржника, згідно з їхніми заявами, а за відсутності таких заяв – згідно з даними обліку боржника, а також внести окремо до реєстру відомості про майно боржника, яке є предметом застави згідно з відповідним державним реєстром.

Отже, з моменту введення в дію КУзПБ правове регулювання статусу забезпеченого кредитора, зокрема в частині порядку набуття ним статусу учасника (сторони) у справі про банкрутство, не змінилося.

Тобто наявність забезпечення виконання грошового зобов'язання у вигляді застави/іпотеки надає такій особі (статус кредитора якої ще не підтверджено) певні особливості у статусі та обов'язі протягом процедур банкрутства порівняно з іншими кредиторами боржника.

Ухвала про відкриття провадження у справі про банкрутство має наслідком зміну порядку задоволення вимог заставодержателя майна боржника, у зв'язку з чим є судовим

рішенням, яке ухвалено про права та інтереси цієї особи, що надає заставодержателю право заперечувати у підготовчому засіданні відкриття провадження у справі про банкрутство боржника з наділенням у такому разі заставодержателя процесуальними правами учасника у справі про банкрутство – щодо подання клопотань, надання доказів тощо, а відповідно, і процесуальним правом на оскарження ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство в розумінні частини першої статті 254 ГПК України. Такий висновок ґрунтується на нормах матеріального права, що регулюють питання застави та відповідних прав (ЦК України, закони України «Про заставу», «Про іпотеку»).

Детальніше з текстом постанови від 15.09.2022 у справі № 911/2498/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106303998>.

Дайджест правових позицій Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду щодо застосування положень Кодексу України з процедур банкрутства. Рішення, внесені до ЄДРСР за вересень – жовтень 2022 року / Упоряд.: управління забезпечення роботи судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС. Київ, 2022. – 31 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua